

Tednik

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 27.

V Ljubljani, 7. malega srpana 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{4}$ strani 10 K, $\frac{1}{8}$ strani 8 K, $\frac{1}{16}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavljane po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Preidimo k dejanjem! — Naš denarni zavod. — Neumestno klanjanje. — Učiteljstvo in ljudska izobrazba. — V ofenzivi. — Dopisi. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Prolog. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Gospodarski program. — Inserati.

Preidimo k dejanjem!

V zadnji številki smo priobčili tisti del dr. Tavčarjevega državno-šolskega govora o izboljšanju duhovniških plač, ki se tiče plač učiteljstva. Rekli smo, da se nam zdi, da je ta govor dobro znamenje, da se je začela dolgo zaželjena doba resnega preudarjanja regulacije učiteljskih plač in odločnega dela, ki mora čim prej privedi trpečemu in stradajočemu učiteljstvu rešitev iz neznosnega stanja.

Da se uresniči ta naša slutnja, mora zavladati v vseh naprednih in svobodomiselnih krogih deviza: Preidimo k dejanjem!

Beda učiteljstva je priklopila do vrhunca. Absolutno nemogoče je že zgolj s človeškega stališča, da bi trajalo to trpinčenje poštenih delavcev na kulturnem polju še količkaj časa. Poudarjamo, da ni še danes v Avstriji kronovine, kjer bi bile — razen v Bukovini — urejene plače učiteljstva tako, kakor je to temu stanu primerno in kakor to odgovarja preziranemu § 55. Poudarjamo pa tudi, da ni materijalnega stanja duhovščine niti iz dalje primerjati z gmotnimi razmerami učiteljstva — še več! — da je tu izključena vsaka primera. In dasi ima cerkev sama na milijone lastnega imetja, dasi bi bila poklicana v prvi vrsti ta, da plača svojo duhovščino, je bila vendar država takoj pripravljena izboljšati duhovščini plače, čim je prišel v državno zbornico dr. Stojan z znanim nujnim predlogom. Enak uspeh dožene samo še vojni minister, kakor se oglasi za nove kanone. To dejstvo dovaja človeka do prepričanja, da uživata vladno milost samo še cerkev in kosarna, ki sta vendar glavna zapreka svobodnemu razvoju kulturnega življa! Taka vladna skrb za obstoj države je znak slabega gospodarja, ki ne ve, da sloni notranja moč države na kulturi in da niso znamenja modernega naziranja cerkve, samostani in vojašnice, nego da znači pravico do obstoja, življenja in bodočnosti moderno organizovano šolstvo in sijajno situirano učiteljstvo, ki ni odvisno od nikogar, ampak ki služi samo in edino svojemu vzvišenemu poklicu.

Sedaj, ko brez dvoma izboljšajo duhovščini plače, je padlo avtoritativno, na gmotnem položaju sloneče stališče učiteljstva za stopnjo nižje. Nehote se namreč zbuja človeku vprašanje: Ali je učitelj manj nego duhovnik? Ali je treba

državi bolj duhovnika nego učitelja? Odgovor se glasi za učiteljstvo negativno, poniževalno. In tega odgovora ni dal morda dr. Lueger ali princ Lichtenstein ali morda trifolij Šusteršič — Šuklje — Žitnik, ta odgovor je dala vlada sama, ko je sedaj takoj iztresla iz svojih blagajnic duhovščini v žepu okroglih 10 milijonov, ko pa ni na brezštevilne pismene in ustne intervencije v prilog učiteljstva dala nobenega dejanskega odgovora.

Naučni minister pl. Hartel, ki ga bo dobro pomnila žalostna zgodovina učiteljskega proletarijata, je že 1. 1899. dal deputaciji vsega avstrijskega učiteljstva zagotovilo, da bo skrbel za uredbo njegovih plač. Ko je šla ob zadnji regulaciji plač nižjeavstrijskega učiteljstva deputacija prositi ministra, da naj pospeši sankcioniranje zakona, je rekel visoki mož, da je bila njegova največja želja, da se vendar že ustvari zakon, ki bi nižjeavstrijskemu, posebno še dunajskemu učiteljstvu nudil primernih dohodkov, ki bi mu omogočili, da bi ne bilo učiteljstvo primorano, iskati si klavrno plačanih postranskih zaslužkov ter s tem odtegovati svojo moč šoli.

Gospod pl. Hartel ve dobro, da je take izboljšane usode vredno vse učiteljstvo. Zakaj pa ne prestopi od besed do dejanj? Ali morda ne ve, kaj pomeni za moža dana beseda? Zakaj pa ne pokaže potrebne energije, da bi to »najgorečnejšo željo« izvedli v vseh avstrijskih kronovinah? Ali morda misli, da pridejo prositi za učiteljstvo kardinali, škofje, prelati in klerikalni principi? Ali mu ne govori dovolj jasno glad, bolezen sila in potreba, ki mori učiteljstvo in njega familije? Ali je treba res revolucijo varnih znakov, da pride do vladnih ušes obupni klic?!

Ne dražite nas z besedami, ne tolažite nas z njimi, saj nismo otroci! Pokažite nam dejanja — dajte nam kruha!

Vse napredne elemente v državi mora zediniti stremljenje po izboljšanju učiteljskih plač! Tisti poslanci, ki so res zastopniki ljudstva, morajo skrbeti za povzdigo kulture s tem, da pribore — najsi s silo in s skrajnimi sredstvi — učiteljstvu dostojno regulacijo plač! To jim mora biti sedaj sveto, najsvetejše delo! V drž. zboru in v deželnih zborih morajo nemudoma započeti veliko akcijo, da se brez zadržka izvede uredba učiteljskih

plač. To akcijo je treba začeti z nujnimi predlogi. Povsod naj doni klic: Dajte učiteljstvu kruha! Ako ne da vlada nič, naj ne dobi sama niti vinarjal! Dospel je čas, ko je konec učiteljskega potrpljenja, ko se dvigajo v njem uporni elementi, ki nečejo delati in za plačilo stradati! Ako pride kdo in veli, da ne dovoli zvišanja davkov, ga primite za vrat in vrzite na cestol! Če dovoljuje zvišanje davkov, da ni treba cerkvi načenjati milijonov, jih mora tudi dovoliti, da ne pocepa učiteljstvo od napora in gladul! Kdor privoščiči cerkvi milijone, a odreka ljudstvu pravice do dobrega šolstva in učiteljstva, ta ni zastopnik ljudstva, ta je hlapec cerkve, tega največjega kapitalista!

Učiteljstvo je prosilo že dovolj dolgo, prosilo tako, da je bilo to zanj že poniževalno. Roke, ki so prosile, se stiskajo v pest! Delo, ki samo pije in ubija moči, prihaja neznošno, 'gabno. Kletev trga oblake, z zaničevanjem gledajo oči na izkoriščevalce, na samopašneže, na brezsrčne birokrate, ki nakladajo domovini sramoto nehvaležnice, odiralke! Prsa učiteljstva se dvigajo v viharju zatirancev, teptanih delavcev, ki jih hoče ponižati brezdušno tiranstvo do mrtvih strojev! A mi hočemo življenja, hočemo kruha!

Pri vseh uradnih skupščinah — bodisi okrajnih ali deželnih — morajo odslej vedno in na prvem mestu zahtevati pravi zastopniki učiteljstva od vlade zagotovilo, da nemudoma uravna plače učiteljstvu, oziroma da nakloni deželam toliko, da bodo te lahko izvedle regulacijo učiteljskih plač. Dokler ne dobe zastopniki učiteljstva takega zagotovila, bodi vsako nadaljno delovanje in zborovanje onemogočeno! Razidite se! Pojdite na sveži zrak, da vas prezgodaj ne ugonobi sušica, vi sužnji trdega gospodarja, vi siromaki, teptanci, izgubljenici! Razidite se! Dvigajte ljudstvo, iščite v njem takih, ki bodo priznali vaše delo in ga plačali! Dvignite vihar, da bodo omahovale visoke glave, da bodo čutili moč zaničevanega, izkoriščanega trpinal! Nobene prošnje več! Z zastavo, ki pomenja kri, pojdite po deželah. Za vami pojde ljudstvo, ki si želi solnca omike in svobode mišljenja! Samo tako nam pride dan, ki bo naš!

Ako vam navedó v strah in v znak svoje moči ta in ta paragraf, jim recite, da je že od 14. maja 1869. l. minilo več kot trideset let, ko se ni nihče spomnil, da bi uresničil določila § 55. Ako sami prezirajo zakonita določila, ne morejo in ne smejo zahtevati od drugih, da bi jim bili slepo pokorni.

Zakon je za vse enako veljaven, ali ga pa ni za nikogar. Zakon ne sme poznati izjem!

Naš denarni zavod.

Gesto: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca rožnika 1905 K 87.273.26.

Naznanilo. Kdor želi od zadruga kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštnih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Neumestno klanjanje.

Pri našem stanu je še mnogo znakov, ki nas spominjajo na staro konkordatsko dobo, ko je bil učitelj vse drugo kakor učitelj. Nekateri izmed teh znakov so se tako udomačili, da učitelj sam ne ve, da je to zanj popolnoma nepotrebno, v mnogih slučajih celo poniževalno. Tudi naša šolska oblastva vzdržujejo neke privilegije, ki jih imajo duhovniki in škof pri šoli. Sedanji škof ima to manijo, da vsako leto napravi v prav mnogih krajih birmovanje. Z birmovanjem je navadno v zvezi tudi nadzorovanje verouka. Birmovanje ni v nobeni zvezi s šolo, pač pa nadzorovanje verouka. Škof izreče željo dež. šol. svetu, naj se mu prepuste v ta namen šolski prostori.

Dež. šol. svet dovoli, kar je povsem naravno, in naznani to potom okr. šol. svetov vodstvom ljudskih šol, kdaj se bo vršilo nadzorovanje verouka. Dostavlja pa dež. šol. svet popolnoma nepotrebno opazko, ki se ponavlja leto za letom. Ta opazka je: (Ker pride škof) zato naj se šolski prostori temu primerno osnažijo. Čemu ta opazka? Nekateri jo tudi napačno tolmačijo, češ, saj imamo v šoli vedno snažno, kaj hočejo še več? Zato pa ti na dan škofove vizitacije okrase šolsko sobo z zelenjem in obesijo zastave, ker odlok nekaj izrednega zahteva za škofa

Na ta način šolo podtikajo kot deklo cerkvenim stvarim. Ako pride dež. šol. nadzornik ali okr. šol. nadzornik v šolo, ima ta navadno lice, zakaj pa naj bi za škofa v šoli veljala izjema? Saj vendar ni knezoškofijski urad kaka višje predpostavljena inštanca za šolo. To postopanje ni časa primerno in tudi ne ugledno za šolo. Šola ne sme dajati nobenih privilegijev nikomur, ki mu ne gredo. Ako pride dež. šol. nadzornik skromno in neslovesno v šolo, naj se tudi zadovolji škof, ki ima pri šoli manj pravice kakor prvi. Saj mu cerkev dela uprav božje sprejeme in poklone, počemu naj še šola pomaga pri tem božjanskem opravi? Kako žalostno stališče zavzemajo nekateri učitelji pri tem, to nam je znano. Že več tednov pred prihodom škofa se pripravljajo otroci in uče pozdravne govore. Na dan prihoda pa jih žene učiteljstvo pred slavolok in kleče pozdravlja škofa, ki milostno sprejme to klečanje v prahu. Kje je ponos učitelj mož, kje tvoja avtoriteta?! O ti nisi nič, ti klečiš pred človekom, suženj si njegov! —

Nekateri učitelji se izgovarjajo: »Moramo storiti to zaradi ljudi,« ali pa: »navada je to povsod« in t. d. Bože mili! To so nedolžni in jalovi izgovori! Kaj vse bi ljudstvo rado imelo, da bi počenjal učitelj, to menda vsak ve. In navada! Navade se izpreminjajo, slabe se pa opuščajo. Prav slaba navada je pa ta, da bi hodilo učiteljstvo klicat »hosana« sedanjemu škofu Jegliču.

Ne zgledujmo se po tistih naprednjakih — liberalcih, ki hodijo pozdravljat škofa. To je njih hinavščina in s temi se ne smemo enačiti! Taki ljudje delajo za svoj dobiček in za hvalo pri ljudstvu. Učitelj nima pričakavati od tega kakega dobička in ne sme s poklekovanjem pred škofom iskati hvale in popularnosti. Ako nisi v šoli in svojem zasebnem življenju cel možak, je tvoje junaštvo in slava pri slavoloku za škofa prav klavrna.

Sposebnim ozirom na sedanje razmere in uravnavo naših plač je naravnost brezmišlno škofu in duhovščini izkazovati take usluge. Menda je jasno vsakomur, kje in kdo je tista coklja, ki zadržuje, da se naše plače ne izboljšajo v deželnem zboru. Škof je moralični sokrivec in provzročitelj, to